

Rapport från rullstols- och barnvagnsanpassad naturguidning vid Barnsjön den 6 oktober 2022

Martina Kiibus

En fantastisk höstdag med 17 deltagare inklusive två små barn i vagn och Lena Falk från Studieförbundet, som vi arrangerar den här guidningen i samarbete med. Två från Hjärnkraft, varav en satt i rullstol. Tre kom från Afasiföreningen, varav en satt i rullstol. Två kom från Neuroförbundet, båda de satt i rullstol. Två deltagare där den ena satt i rullstol var med på guidningen i slottsparken i augusti och anmälde sig direkt till den här guidningen också. En deltagare som kom för att den var lättvandrad och rullstolsanpassad. Två mammor med varsin liten bebis i barnvagn. De hade fått information i Mitt i Tyresö. Övriga hade fått information via program från tidigare guidningar.

Vi började vid hpl Marsvägen och entrén från Bamsjöslungen i Trollbäcken, där jag introducerade guidningen och berättade om reservatsplanerna. Fortsatte till en grovstammig asp och visade hur man kan känna igen aspar och pratade om asparnas betydelse för många andra arter. Cirka 600 olika arter lever i och på aspar. När vi tittade upp mot kronan så var det som guldpenningar som darrade mot den blåa himlen, så fint. Berättade varför just asplöv darrar och att man använt aspe för att göra tändstickor.

Hösten är ju mossornas tid så vi tittade på några av alla landets 1000 olika mossarter, nämligen björnmossa, kammossa, kvastmossa och cypressfläta. Berättade att björnmossan fått sitt namn av att björnen klär sitt ide med björnmossan. Eftersom det var några småbarnsföräldrar med refererade jag också till barnböcker som Plupp, som ju har ett täcke av just björnmossa. På ett ställe stack det upp sporkapslar i björnmossan, så då pratade vi om att mossor och många av skogens växter har sporer istället för frön.

Pratade om blåbär, detta superbär som så många djur kan äta av. Som olika fåglar, fjärilar, grävling, gnagare, björn och rådjur. Blåbär minskar i våra produktionsskogar eftersom det där är antingen för slutet eller för öppet.

Nere i fuktmarken växte det en del fräken. Som är som hälsningar från forntiden. De härstammar från den geologiska period som kallas karbon då de stora kolinlagringarna skedde. Då var fräkenväxterna och ormbunkarna trädhöga och betades så småningom av dinosaurier. Fräken lagrar in kisel i sina stjälkar, vilket man utnyttjade förr och använde fräken för att putsa koppar, tenn och silver. Här passade jag också på att prata om att årets nobelpris i fysiologi går till evolutionsbiologen Svante Pääbo.

På andra sidan gångvägen tornar dramatiska branter upp sig, så vi stannade till och bara tog in terrängen och kände på cypressflätan som välldes fram över bergväggarna.

På en stubbe var det fullt av grå vargmjolk, en slemsvamp som var rosa förra veckan när jag rekade men som nu blivit gråtonad. Slemsvampar är otroligt fascinerande, de är egentligen inga svampar utan djur som är mer släkt med amöbor. Så jag berättade om deras olika livsstadier, där det vi såg var fruktkropparna vars funktion det är att sprida sporer.

Så kom vi fram till Barnsjön, denna fina näringsfattiga skogssjö. Det är märkligt stilla här med tanke på hur nära bebyggelsen det ändå är. Idag låg den alldeles spegelblank, som en liten pärla nersänkt i skogen. En deltagare som kom från Ångermanland sade att den såg ut som sjöarna hon var van vid hemifrån. Pratade om varför Barnsjön är näringsfattig och att en sjös vattenkvalitet framför allt beror av det område som avvattnas ner mot sjön och vad vi gör på den marken. Pratade också om växt- och djurlivet i sjön, alla paddyngel som syns där på våren och att sjön är en fin snoklokal.

Häriifrån följde vi den lilla spången till höger (söderut). Talade om att det var en liten utmaning men att vi ville erbjuda en chans att få komma in i skogen och kunna njuta av närheten till sjön. Så vi följde spången ett stycke till en liten ”avfart” där man kommer in i en härlig blockig miljö med mycket skogskänsla. Här tittade vi lite närmare på kvastmossa. Lite längre in i en sänka växte vitmossa som jag hämtade upp. Den har ju använts som blöjor förr pga dess förmåga att suga upp vatten. Men den är också blodstoppande och antiseptisk (här refererade jag till en annan barnbok, nämligen Ronja Rövardotter som ju tar med sig ett fång vitmossa när hon rymmer hemifrån med Birk). Pratade också om vitmossan som viktig kolsänka. Problemet är att man bryter torv för att få energi och jordförbättringsmedel och då frigörs kol som lagrats i tusentals år i form av koldioxid, metan och andra växthusgaser. Bättre då att hitta andra energikällor och göra egna lövkomposter eller biokol!

Här vände vi tillbaka längs sjön och gick sedan upp på en bredare spång norr om sjön. Två björkar invid spången var nyfällade av bäver. Så jag pratade om bävern, varför den faller träd och att det i år är 100 år sen den återinplanterades i Sverige efter att i århundraden jagats så hårt att den blev helt utrotad.

Vi tog en skön fikapaus vid vattnet och eldstaden. Jag passade på att prata lite mer med mammorna och ge dem tips på olika naturrelaterade barnböcker.

Efter fikat pratade jag om sprickdalslandskapet, Barnsjön ligger ju som i en spricka. Om hur detta för Tyresö och Sörmland så karaktäristiska landskap har bildats och att det är det som gör att terrängen är så härligt kuperad och dramatisk. Läste en strof ur en annan barnbok, nämligen Selma Lagerlöfs Nils Holgersson där detta landskap beskrivs så målande.

Lät deltagarna dofta på pors som växte vid eldplatsen, en doft som Harry Martinsson liknade vid lavendel.

Vi vände tillbaka och stannade vid ett par grovstammiga granar. Pratade om att granen liksom många andra träd och växter samarbetar med svampar och har ett underjordiskt näringsutbyte

som kallas mykorrhizza. Ganska ny forskning visar att träden kommunicerar med varandra via svampar. Om t ex en gran blir angripen av något skadedjur kan den skicka signaler till andra granar i närheten för att de alla ska sätta igång och bilda ämnen som försvar mot angrepp. Ungefär som att skapa en slags flockimmunitet. Mykorrhizzan tar tid att utveckla och är en viktig del av gammelskogen, som också är en viktig kolsänka.

Gick tillbaka längs gångvägen och stannade vid den häftiga branten. Visade att vi nu gick i en sprickdal och pratade om vårt nästan två miljarder år gamla urberg. Beskrev hur man tänker sig att granit och gnejs har bildats och målade upp en tidslinje från bildandet av urberget, via sprickdalslandskapet och istiderna till stenåldern när människorna dök upp i området. Och fortsatte till 1700-talet då vi började bryta upp det kol som lagrats under karbon när fräkenväxterna var stora som träd. Sen började vi utvinna olja och andra fossila bränslen med de förödande konsekvenser som vi ser nu. Alltså vi har på otroligt kort tid omformat vår natur och miljö och vi har faktiskt ännu kortare tid på oss att vända trenden!

Fortsatte till två grovstammiga aspar med asptickor. Dessa tickor bidrar till att aspen murknar vilket gör att den blir ett bra boträd för olika hålhäckande fåglar. Här avslutade jag guidningen med att läsa Tage Danielssons ”Här står nu en höstdag förtrollande skön”, ord som passade en dag som denna.

Deltagarna var jättenöjda med turen och det är verkligen en liten pärla till skog. Småbarnsmammorna ville komma tillbaka med sina äldre barn, de tyckte att mitt sätt att berätta borde passa även små barn. Det här var årets sista rullstolsanpassade guidning, det känns jättekul att det kom så många ur målgruppen. De började redan prata om vårens guidningar, även om de tyckte det kändes långt att vänta till april så några skulle försöka komma med även på de mindre tillgängliga guidningarna i höst.